

שבט התשע"ז

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

לדמותו של יתרו לפרשת יתרו

1. שמות י"ח א :

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהְיוּ מִדְּבַר מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, כִּי הוֹצִיָא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם.

2. הגמרא בזבחים (קטז ע"א):

מה שמועה שמע ובא ונתגייר? רבי יהושע אומר מלחמת עמלק שמע ובא. ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע ובא. ר"א אומר קריעת ים סוף שמע ובא.

3. רש"י על משמות י"ח א :

מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

4. המהר"ל על מחלוקת התנאים :

"דאם כן למה בא עכשיו להתגייר, ולא בא קודם זה הרבה, שהרי הניסים היו במצרים שנה שלמה ... שאם לא היה בא בשביל אחד למה בא בשביל שנים?"

5. הכלי יקר מביא את דברי הילקוט (רמז רסח):

מה שמועה שמע ובא? ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע ובא, רבי אלעזר המודעי אומר מתן תורה שמע ובא, רבי אליעזר אומר קריעת ים סוף שמע ובא

6. הרלב"ג (עמ' 292):

אמר שכבר שמע יתרו כל אשר עשה א-להים למשה ולישראל עמו מהנפלאות כאשר הוציא את ישראל מיד מצרים. ...

והנה שמע - לפי זה הפירוש - מכת בכורות, ומה שפסח ה' יתעלה על בתי בני ישראל לבלתי היות שם נגף למשחית, ומה שהשאלום המצרים בצאתם כלי כסף וכלי זהב ושמלות כי נתן ה' יתעלה חן העם בעיני מצרים; כי אלו הנפלאות עשה ה' יתעלה כאשר הוציאם מארץ מצרים.

וידקמה שלא היה נכון בעיניו הדבר, כי לא יהיה זה מהיושר בחוק ה' יתעלה כשלא ינדע בו יותר מזה השיעור; ולזה שב משה לספר ליתרו את כל המכות שהביא ה' יתעלה על פרעה ועל מצרים בהדרגה, ואת כל התלאה אשר מצאתם בדרך מרדפת פרעה וחילו אחריהם וממלחמת עמלק, ואז הודה יתרו לה' יתעלה

וברך אותו, וראה כי ביושר הביא ה' יתעלה על המצרים מה שהביא מהרעות.

7. שמות י"ח ח-יב:

ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'. ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים. ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים. עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם. ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים.

8. הרלב"ג בסוף פרשת וארא (עמ' 104-105):

התועלת השני הוא להודיע ההדרגה אשר נהג בה ה' יתעלה עם פרעה כאשר רצה שישלח ישראל... וזה, כי תחילה ציוה שיעשו לפניו מופת בלתי מצער אותו כלל - והוא הקפץ המטה לתנין; ואחר כן ציוה שיעשו לפניו מופת מזיק לו מעט - והוא הקפץ המימות לדם, כי לא היו מוצאים מים לשתות כי אם בקושי; ואחר כן ציוה שיעשו לפניו מופת יותר מזיק מזה - והוא מופת הצפרדעים, אלא שהיזקם היה מעט... והנה הם היו עולים בביתם ובחדר משכבם ועל מטתם וביתר המקומות שזכר, והיו מפני זה מצערות האנשים צער-מה, אלא שלא היה כמו הצער שהגיע להם מהכינים, כי הם היו עולים בבשרם תוך לבושיהם, והיו עוקצים אותם כמנהג הכינים, ולזה הביא עליהם אחר זה מכת הכינים... והנה תמצא שכבר הגיעו בתחילה לפרעה אלו המוסרים מה' יתעלה ביותר קל שאפשר; וזה, כי הוא לא מנע ממזונותיהם זולת המים, והם גם כן היו נמצאים להם, אלא שכבר היו נמצאים להם בקושי, ואחר כן ציערם בגופם צער חלוש בהדרגה רק במכת הצפרדעים והכינים. ואחר זה שב להכביד להם המכות בהדרגה בזה הסידור בעיניו; וזה, שהוא הביא בתחילה הערוב שהיה משחית המקנה ומזונותיהם אשר בבית ובשדה; ואחר כן הוסיף שנית

1. שמות י"ח א :

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהְיוּ מִדְּבַר מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, כִּי הוֹצִיָא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם.

2. הגמרא בזבחים (קטז ע"א):

מה שמועה שמע ובא ונתגייר? רבי יהושע אומר מלחמת עמלק שמע ובא. ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע ובא. ר"א אומר קריעת ים סוף שמע ובא.

3. רש"י על משמות י"ח א :

מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

4. המהר"ל על מחלוקת התנאים :

"דאם כן למה בא עכשיו להתגייר, ולא בא קודם זה הרבה, שהרי הניסים היו במצרים שנה שלמה ... שאם לא היה בא בשביל אחד למה בא בשביל שנים?"

5. הכלי יקר מביא את דברי הילקוט (רמז רסח):

מה שמועה שמע ובא? ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע ובא, רבי אלעזר המודעי אומר מתן תורה שמע ובא, רבי אליעזר אומר קריעת ים סוף שמע ובא

6. הרלב"ג (עמ' 292):

אמר שכבר שמע יתרו כל אשר עשה א-להים למשה ולישראל עמו מהנפלאות כאשר הוציא את ישראל מיד מצרים. ...

והנה שמע - לפי זה הפירוש - מכת בכורות, ומה שפסח ה' יתעלה על בתי בני ישראל לבלתי היות שם נגף למשחית, ומה שהשאלום המצרים בצאתם כלי כסף וכלי זהב ושמלות כי נתן ה' יתעלה חן העם בעיני מצרים; כי אלו הנפלאות עשה ה' יתעלה כאשר הוציאם מארץ מצרים.

וידקמה שלא היה נכון בעיניו הדבר, כי לא יהיה זה מהיושר בחוק ה' יתעלה כשלא ינדע בו יותר מזה השיעור; ולזה שב משה לספר ליתרו את כל המכות שהביא ה' יתעלה על פרעה ועל מצרים בהדרגה, ואת כל התלאה אשר מצאתם בדרך מרדפת פרעה וחילו אחריהם וממלחמת עמלק, ואז הודה יתרו לה' יתעלה

14. במדבר י" כט :

"ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אתו אתן לכם לכה אתנו והטבנו לך כי ה' דבר טוב על ישראל"
 "ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך"
 "ויאמר אל נא תעזב אתנו כי על כן ידעת חנתנו במדבר והיית לנו לעינים: והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך".
 "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נסע לפניהם".

15. האבן עזרא:

...והגאון אמר כי יתרו בא אל מדבר סיני לפני מתן תורה. ולפי דעתי שלא בא רק בשנה השנית אחר שהוקם המשכן... ועתה אפרש למה נכנסה פרשת יתרו במקום הזה. בעבור שהזכיר למעלה הרעה שעשה עמלק לישראל הזכיר כנגדו הטובה שעשה יתרו לישראל. וכתוב ויחד יתרו על כל הטובה. ונתן להם עצה טובה ונכונה למשה ולישראל.

16. רש"י על "ויחד יתרו על כל הטובה":

"ויחד יתרו - נעשה בשרו חידודים חידודים"

"על כל הטובה - טובת המן, והבאר, והתורה".

17. מדרש תנחומא על "ויחד יתרו":

ויחד יתרו - אל תקרי ויחד אלא ויהד שנעשה יהודי.

18. בעל הטורים על "ויחד יתרו":

"ויחד - לשון יחוד ה', שנעשה יהודי".

להזיקם במזונותיהם, וזה, שכבר הביא דבר כבד מאד במקניהם, שהיה היזקו יותר חזק מן ההיזק שהגיע למקנה מן הערוב, עם שזה ההיזק הגיע כרגע ולא היו יכולין לקחת בו שום עצה, ואין הענין כן בהיזק שהגיע מפני הערוב; ואחר כן הביא בגופם מה שיצערם צער נפלא, והוא השחין שהיה פורח אבעבועות, כי השחין שהוא בזה התואר הוא מצער מאד. ואחר זה שב להכביד מכותיהם בהדרגה בזה הסידור בעינו; וזה, שכבר הביא תחילה הברד להשחית כל אשר בשדה אשר אפשר שישחת מפני הברד, למנוע מהמצרים מזונותיהם; ואחר כן הכביד עליהם והביא הארבה הנפלא בגבולם, להשחית מה שנשאר להם מן הברד והעץ הצומח להם מן השדה, כדי שיעדרו מזונותיהם במוחלט, והם היו עם זה מצערים גופיהם צער-מה, כי מלאו מהם בתי המצרים; ואחר זה הביא עליהם מה שיצער גופם צער נפלא, אלא שלא יגיע ממנו המות, והוא החושך החזק שהתמיד להם שלושה ימים באופן שלא קמו איש מתחתיו ולא ראו איש את אחיו... ולזה לא היה אפשר להם לקחת מזונותיהם כראוי בכל אלו השלושה ימים; ואחר זה הביא המוות בבכוריהם. והנה הנגע האחרון הכביד מכל הקודמים.

9. הרלב"ג על "ויחד יתרו" (עמ' 294):

ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל - הרצון, שכבר שמח יתרו על כל הטובה שעשה ה' יתעלה לישראל, כי היא היתה הכוונה ברע שהביא ה' יתעלה על המצרים, ולא שמח ברע שהביא ה' יתעלה על המצרים מצד שהוא רע להם, אבל מצד שהוא טוב לישראל; כי אין מחוק השלם לשמוח על הרע מצד מה שהוא רע.

10. הרלב"ג בחלק התועלות (עמ' 305):

התועלת השמיני הוא במידות, והוא שאין ראוי לאדם שיהיה שמח לאיד, כי הרע הוא בלתי רצוי בעצמותו; ולזה לא יסודר מה' יתעלה רע אם לא מצד מה שבו מהטוב. ולזה סיפר ששמח יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' יתעלה לישראל, ולא שמח ברע שהגיע אל המצרים.

11. מדרש שמות רבה כז, ז:

"וַיִּשְׂמַע יְתֵרוֹ (יח:א), ז' שמות נקראו לו: יתר שהוא נכרי שנאמר: 'וַיֵּשֶׁב אֶל-יְתֵר הַתְּנִי' (ד:יח) ומשנתגייר הוסיף לו אות אחת כשם שעשה לאברהם, ונקרא יתרו".

12. מכילתא על שמות י"ח כז:

ר' יהושע אומר שלחו מכבודו של עולם, ר' אלעזר המודעי אומר: אמר לו כלום הנר מהנה אלא במקום החושך, מה אני מהנה בין חמה ולבנה אלא אני הולך לארצי ומגייר כל בני מדינה ואביאם ללמוד.

13. שמות י"ח כ"ז:

"וישלח משה את חתנו וילך לו אל ארצו"